

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Na 6. strani:
intervju s tov. Natto

T R S T - 7. decembra 1984
Leto XXXVI. - Štev. 16
Petnajstdnevnik - Quindicinale
Abbon. postale - Gruppo II/70
300 lir

Za enotnost na višji ravni

Z množično ljudsko manifestacijo v Trebach smo uspešno dokazali tržaški občinski upravi, vsej tisti nazadnjaški miselnosti, ki vpliva nanjo in drugim oblastem, da ne more nihče zanemarjati slovenske problematike in da je ne more obravnavati negativno, odklonilno v nedogled. S simbolično postavitvijo dvojezičnih tabel smo v okviru demokratičnih načinov boja ponovno razkrili svojo odločnost in pokazali, kolikšna volja po obstoju in boju za narodnostno uveljavitev in naše globalno priznanje je prisotna v vseh nas. Še enkrat smo, po mogočnem goriškem majskem shodu in bo bazoviškem antifašističnem zborovanju v letošnji volilni kampaniji, enotno nastopili za naše skupne probleme, in to ob solidarnostni prisotnosti tudi italijanskih demokratov. Z vsem tem morajo računati oblasti in tiste politične sile na krajevni, deželni in državni ravni, ki nasprotujejo rešitvi naših vprašanj ali odlašajo z njo.

Varali pa bi se, če bi mislili, da so se zaradi te naše večje odločnosti naenkrat izboljšali časi za nas oz. da smo sedaj avtomatsko bliže rešitvi naših problemov. Nobenega znaka ni, ki bi nam narekoval potrpežljivo umirjenost. Danes smo Slovenci samozavestnejši in bojevitejši, ker so politične razmere za to dozorele v dobrem in slabem. Da, tudi v slabem, ker politični okvir nam ni naklonjen: od upravno-političnega sodelovanja med Listo za Trst in Krščansko demokracijo si npr. ni kaj dobrega obetati (dokazov za to iz zadnjega odbobja ni treba posebej omenjati); pa tudi na novo deželno vlado ne moramo gledati preveč mirnodušno, saj je novi predsednik Biasutti med razpravo ob nastopu v novi funkciji zagovarjal tudi teze o «krivični» meji med Italijo in Jugoslavijo, ki so zelo podobne Craxijevim na trgu Unità in odpirajo vrata zastarelim nacionalističnim tezam, ki so bile vedno obdane s protislovensko nastrojenostjo. Jasno je, da takega težkega političnega ozračja, ki prihaja do izraza s konkretnimi diskriminatorскими dejanji za manjšino (od table pa do šol), ne moremo spremljati ravnodušno in tiho. Poleg vsega pa so nas čas in izkušnje v teh desetletjih poučili in je zato danes že za nami tudi tisto majhno upanje, ki so ga nekateri Slovenci polagali v razpoložljivost levosredinskih koalicij in sodelovanju v njih, saj se je levi center pokazal za nas večkrat jalov kot učinkovit. Če vsemu temu dodamo še naveličanost zaradi čez mero dolgega čakanja ter istočasno dozorevanje naše

Miloš Budin

politične zavesti, je jasno, da smo in moramo biti danes glasnejši.

Zgrešeno pa bi bilo, mislim, se prepričevati, da si pravice, ki nam pritičejo, lahko «vzamemo sami, kot smo si sami postavili dvojezične table». Vsi vemo, da je to v večini primerov nemogoče in neizvedljivo, kot vemo pa, da je mogoče vidneje nastopati, zahtevati in terjati, kar nam gre ter se tako uveljavljati. S tem, da smo postavili dvojezične table s tako množično ljudsko prisotnostjo, smo pravzaprav očitneje postavili oblastem in celotnemu javnemu mnenju vprašanje dvojezičnih napisov, potrebo po popolnem spoštovanju naše prisotnosti in vse naše druge zahteve. Pravici pa bo povsem zadoščeno takrat, ko bo dvojezične table zakoličila občinska uprava in ko bo DRŽAVA globalno in

pravično odgovorila na vse naše terjatve in potrebe.

Naše nastopanje zasleduje hkrati dva cilja, ki sta v medsebojni odvisnosti: naš boj je in mora biti neodjenljiv pritisk na pristojne oblasti oziroma na tiste politične sile, ki so na oblasti, a je in mora biti obenem učinkovit prispevek za to, da se v javnem mnenju spreminja na boljše odnos do Slovencev. Zato naš boj ni zgolj priložnost — seveda nujen — protest na trgu, ampak je tudi trajno naporno delo, ki mora krepiti proces enakopravnega prijateljskega zblíževanja med tu živečima narodoma. Sproti in ob priliki javnih nastopov moramo prispevati za oblikovanje razmer obojestranskega, vzajemnega spoštovanja, kar gotovo ni lahka ne hitra stvar, a se ji nikakor ne moramo ogniti, niti ne izgubljeni prilik zanjo. Iz tega vidika bi bila lahko tudi trebenska manifestacija učinkovitejša. O potrebi po povezanosti z italijanskimi demokrati ne govorimo samo komunisti, in ven-

Dragi tovariši in tovarišice.

V trenutku, ko se lotevam novega dela v vodstvu deželnega komiteja KPI želim toplo pozdraviti, preko vaših stolpcev, vse Slovence v Furlaniji-Juljski krajini.

Prepričan sem, da mora biti vprašanje zaščite pravic slovenske manjšine v ospredju našega delovnega programa. Odnos do tega vprašanja je namreč temeljni preizkusni kamen za italijansko demokracijo. Bitka za njegovo rešitev je trda. Nacionalistične in rasistične sile so vedno prisotne in pripravljene na nastop, često sklepajo zavezništva z birokratsko lenobo vsakogar, ki noče pristati na spremembo sedanjega stanja.

O tem najbolje priča nelahka pot zakonskih osnutkov v parlamentu in med njimi še posebej zakonskega osnutka, ki ga je predložila v imenu KPI senatorka Jelka Gerbec.

Kljub temu smo prepričani,

da bo mogoče najti pozitivne rešitve. Vendar ne smemo čakati in mirovati: potrebna je akcija, slovensko vprašanje mora postati predmet kampanje pojasnjevanja in prepričevanja. Še dva druga pogoja sta za napredek na tem področju. Prvi pogoj je enotnost vseh Slovencev, četudi pripadajo različnim strankam in organizacijam. Drugi pogoj pa je sodelovanje italijanskega prebivalstva v tem velikem boju za omiko in demokracijo. Ne samo z izražanjem splošne solidarnosti, pač pa z neposredno udeležbo.

Med izročili komunistov je tudi angažiranje v tej smeri, ker nas goni zavest, da ni mogoč napredek k pravičnejši in demokratičnejši družbi brez uveljavitve pravic slovenske manjšine v naši deželi.

Roberto Viezzi
deželni sekretari KPI za
Furlanijo - Juljsko krajno

dar s trebenskim shodom tega nismo povsem konkretizirali.

Res, Slovenci hočemo in moramo biti subjekt, ampak tega nam ne zagotavlja dejstvo, da smo sami ali osamljeni. Subjekt smo v boju, delu in življenju takrat, ko se pravično oz. na način, kakršnega mi hočemo in potrebujemo, postavljajo in obravnavajo naši problemi in potrebe; in ni treba, da smo sami, če so tudi drugi za to! Zavestni solidarnostni pristopi italijanskih demokratov in demokratičnih sil in organizacij, ki združujejo med drugim Slovence in Italijane, k našemu boju in našim zahtevam nam gotovo ne jemljejo niti omejujejo vloge subjekta, ampak krepijo in širijo «fronto» v boju za rešitev naših vprašanj. Poleg slovenske enotne «fronte» moramo krepiti torej tudi to — širšo! Še posebno nerazumljivo in škodljivo pa je, se ji odrekati takrat, ko so možnosti že dane. Zanimarjati to možnost in potrebo, bi pomenilo biti šibkejši ter manj učinkoviti pred oblastmi in javnim mnenjem. Kot je poleg tega vprašljivo, da nekateri Slovenci sodelujejo z vladnimi strankami v upravnih odborih, a se to za nas ne pozna, ker ostajajo stvari pri starem. Vprašanje je zato, kaj lahko prej načne našo enot-

nost...

Ker enotnost med Slovenci je nujna! To je občutena potreba slovenske javnosti in človeškega razpoloženja, ki mu je do bista in ne do drugihnih političnih interesov in računov. Formalno pa je ta enotnost političen dogovor različnih strank in osrednjih organizacij, v katerih se Slovenci prepoznavamo. Ta občutena potreba naše javnosti, nas vseh, pa ni želja po neki slovenski «samostojnosti», ki bi bila sama sebi namen, marveč je volja po uveljavitvi, po zmagovitosti naših zahtev. Tako je tudi političen dogovor za enotno nastopanje rezultat enostavnega razmisleka in ugotovitve, da jamči širša enotna akcija učinkovitejši pritisk. In vendar ta enotnost ni enostavna; za trebensko manifestacijo npr. ni bila lahka: dovolj je pomisliti, da se je Slovenska skupnost obnašala na čuden način na občini, drugače pa na trgu in da so v istih političnih krogih prisotni tudi pomisleki, če so sploh take manifestacije potrebne...

To enotnost pa moramo negovati in utrjevati vsi, zanj smo vsi enako odgovorni oz. ... nihče več ne manj od drugih. Komunisti bomo delali za to, da jo utrdimo in dvignemo njeno kvaliteto, po

naših močeh seveda, ki pa jih ni malo, ker nas je veliko. Utrjevati in gojiti pa jo moramo vsi na točno določeni osnovi, katero sestavlja — na kratko povedano — zahteva po globalni zaščiti oziroma vse tisto, kar ta pojem vsebuje. Ta osnova pa je strankam in organizacijam enotne delegacije skupna, čeprav ostane nemo za druge stvari različni. Saj naše enotno nastopanje vendarle ne pomeni, da smo se zaradi njega politično spremenili in poplitvili, ali da smo zdaj naenkrat vsi za t.i. samostojno ali izolirano nastopanje! Boj za globalno zaščito je torej skupna osnova naše enotnosti! In mar ni ta osnova skupna za vse resnične demokrate ne glede na njihovo narodnost in torej za vse resnično demokratične sile? Čemu se odpovedovati širši fronti, če in ko imamo od nje samo večjo moč, kot Slovenci?

V Trebčah nismo bili Slovenci sami, z nami so bili tu italijanski tovariši in demokrati in v čast nam je, da smo se jim komunisti — konec koncev za vse Slovence — iz odra zahvalili in jim izrekli priznanje, da so z nami za našo stvar. Saj je končno ta naša stvar skupno vprašanje demokracije.

Miloš Budin

Komunisti za dvojezične napise

Gradivo za objektivno presojo zadnjih dogodkov

Za dokumentacijo naših bralcev in nasprotnikov objavljamo dokumente tržaške federacije KPI o problematiki dvojezičnih krajevnih napisov.

Občinski svetovalci KPI (prvi podpisnik Spetič) so jeseni 1983 zahtevali v tržaškem občinskem svetu pojasnila v zvezi s krajevnimi napisi. Tedaj so bile v teku razne mazaške akcije v kraških vaseh. Naši svetovalci so zahtevali, naj občina temu naredi konec in zamenja pomazane table z novimi, dvojezičnimi. Pri tem so se naši svetovalci sklicevali tudi na Richettijeve programske izjave.

Na odgovor so morali čakati več kot leto dni.

Medtem so se stvari spremenile. Občinska uprava župana Richettija je postavila samo italijanske table na Krasu. Nekaj tabel so «neznanci» takoj popravili in italijanskemu dodali še izvirno slovensko ime. Občinski svetovalec Spetič je poslal «Primorskemu» pismo, v katerem je obsojal nočno mazanje tabel. «Naše kraje poimenujemo ob belem dnevu, na manifestacije povabimo italijanske demokrate», je bilo rečeno v pismu.

Takoj zatem, 17. septembra 1984 je tržaška federacija KPI izdala dokument, v katerem poudarja sledeče:

«Pobuda tržaške občine, ki je zamenjala krajevne napise z novimi, samo italijanskimi, predstavlja dejanje popolnega prezira za zgodovinsko slovenstvo

kraških vasi in odpira splošno vprašanje, ki ga je treba rešiti na krajevni ravni in čimprej.

Pokrajinsko tajništvo KPI odločno obsoja sklepe tržaške občine ki so žaljivi in vznemirjajo slovensko prebivalstvo, saj zanikajo večstoletno stvarnost, ki jo je zaman skušal zbrisati fašizem.

Zamenjava tabel je bila za tržaško občino priložnost, ko bi lahko dokazala razumevanje za čustva vseh občanov ter spoštovanje za kulturno in jezikovno dvojnost, ki prihaja do izraza v naših krajih. Slovenska izvirna imena kraških vasi in naselij v neposredni tržaški okolici in druga krajevna imena na celotnem ozemlju tržaške občine predstavljajo kulturno bogastvo, ki ga po nepotrebnem skušajo zanikati zraven uporabnih imen v italijanskem jeziku.

Pobuda tržaške občinske uprave zato ne žali samo slovenskega prebivalstva, pač pa zmanjšuje celo pomen zapletene tržaške stvarnosti, ki je dosegla najvišje stopnje svojega razvoja samo v obdobjih omikanega sožitja, vzajemnega spoštovanja in sodelovanja vseh svojih sestavin.

Tajništvo KPI ugotavlja, da državljanska zrelost slovenskega in italijanskega prebivalstva in dela političnih predstavništev prihaja tudi do izraza v soglasni odobritvi stališč zahodnokraškega rajonskega sveta, ki

je ob podpori svetovalcev KPI, LpT, KD, US-SSk in PSI protestiral za ukrepe občinske uprave in ob enem zahteval, naj se postavijo dvojezični krajevni napisi na tem ozemlju. Pri tem so opozorili tudi na protislovje med sedanji sklepi in programskimi izjavami župana, ko je nastopil svoj mandat.

KPI v teh dneh razvija pobude na vseh institucionalnih ravneh, začeniši z občinskimi in rajonskimi sveti, da bi vprašanje dvojezične toponomastike bilo načeto in rešeno na nov način, skladno z omikano predstavo, ki jo skuša Trst dati o sebi pred tujimi turisti.

Komunisti bodo tudi podprli vse ljudske pobude, ki bodo v dejanjih težile k uveljavljanju pravice do lastne istovetnosti in odklanjanju vsake nacionalistične prisile, seveda v vzdušju omikane solidarnosti med italijanskimi demokrati in Slovenci.

Hkrati ugotavljamo, da so fašisti pomazali krajevne napise v letih 1983-84, kar je vzbudilo spiralo povračilnih dejanj, zaradi katerih so bile zbrisane razne table tudi v drugih občinah, kjer so napisi bili od zmeraj dvojezični.

Vprašanje obnove toponomastike v slovensščini in italijanščini v tržaški pokrajini postaja torej gospodarsko breme, zaradi česar menimo, da bi morala prispevati tudi deželna uprava, ki naj tako omogoči naglo vzpostavitev

pravilnega ravnovesja na ozemlju naše pokrajine».

Tako sredi septembra. V tem času je enotna delegacija že razpravljala o trebenski manifestaciji. Nekatere komponente so se izrekle proti manifestaciji kot taki, tako je padel predlog, naj bi nosilci manifestacije bili predstavniki «koordinacijskega odbora» nekaterih vasi vzhodnega Krasa. V tem smislu gre razumeti tudi odstavek našega sporočila o «ljudskih pobudah» in poudarek, da bi morale manifestacije potekati v vzdušju «omikane solidarnosti» med italijanskimi demokrati in Slovenci».

Sredi novembra, tik pred trebensko manifestacijo, je tajništvo tržaške KPI izdalo novo sporočilo. V njem je rečeno: «Priznanje zgodovinske slovenske istovetnosti večine krajev tržaške občine predstavlja očitno nerešeno vprašanje demokratične omike (ali navadne zdrave pameti), kakor tudi spoštovanja jasnih določil mednarodnih obvez italijanske republike.

Sklicevanje na odobritev zaščitnega zakona, ki naj sistematizira doslej razkrojene in nezadostne norme glede zaščite slovenske narodne skupnosti, njene pravice do istovetnosti, ohranjanja in razvojne krepitve, je v tem trenutku iz trte izvit poskus zavlačevanja.

Problem dvojezičnih krajevnih napisov so že reševale razne krajevne uprave, kot tržaška pokrajinska uprava, občinska uprava v Gorici (katero vodi KD) in občina Milje, kjer so priznana slovenska zgodovinska imena poleg italijanskih uporabnih imen.

To je pomembno za razumevanje in spoštovanje vsega prebivalstva in kulturne ter jezikovne dvojnosti, ki se izraža v naših krajih.

Samo močna želja po nacionalistični prisili lahko navdihne zanikanje tako očitne danosti. Skozi odprte vrzeli pa prodira neodgovornost, kot so nedavne grožnje predstavnika LpT Gambassini-

ja, da bo zaščita slovenske manjšine z zakonom italijanskega parlamenta povzročila nasilje in smrtne žrtve v Trstu.

Spričo spontane mobilizacije slovenskega prebivalstva v tržaški občini, ki bo v nedeljo manifestiralo v Trebčah in tako protestiralo zaradi prezira, ki ga je doživelo s strani tržaške občinske uprave, je tajništvo avtonomne tržaške federacije KPI prepričano, da tržaškimi Slovencem ne sme manjkati solidarnost demokratičnih Italijanov. Tajništvo KPI izraža pristop komunistov med pobudnike manifestacije in izraža upanje, da bo tržaška občina čimprej reorganizirala svojo toponomastiko, ki naj upošteva normative EGS in ovrednosti bogastvo, katerega v naših krajih predstavlja miroljubno sožitje ljudstev z različno narodno kulturo.

Trst, 15. novembra 1984.

Nedaj dni pred samo trebensko manifestacijo je bila o tej zadevi razprava v tržaškem občinskem svetu. Za to priložnost je svetovalska skupina KPI (prvi podpisnik Spetič) zamenjala že zastarelo vprašanje z «interpelanco», v kateri so strnjene misli, navedene že v sporočilu tajništva KPI. Svojo ločeno interpelanco je predložil svetovalac TG Parovel, socialist Jagodic pa svoje vprašanje. S svojim vprašanjem sta na drugi strani nastopila listar Gambassini in njegov misovski kamerad Di Giorgio.

Znano je županovo stališče, katerega mu so prisluhnili domačini med publiko: «Slovenci nimate pravice do dvojezičnih napisov», češ da je osimski sporazum ratificiral samo dotlej uresničene pravice in torej samo trojico «mini-tabel» v obeh jezikih, ki so skrite ob vhodih v Bazovico, Trebče in Križ.

Predstavniki KPI je ogorčeno obsodil zadržanje župana Richettija in poudaril, da je to posledica nacionalistične hipoteke Liste za Trst. Pravno je pobijal županove trditve, nato pa pozval odsotnega občinskega odbornika SSK, naj

odstopi, če kaj da na svoj slovenski ponos.

Sledila je manifestacija v Trebčah. Tu je nastopil na odru član pokrajinskega tajništva KPI, tov. Stojan Spetič. Govoril je kot član enotne slovenske delegacije, njegov poseg pa objavljamo v celoti.

Po goriš: Travniku in Bazovici smo spet skupaj, da glasno, ob belem dnevu povemo, kaj nas peče v srcu. Ne sprejemamo krivice, četudi je stara in ponovljena. Priča smo zavestni politiki pritiskov na našo manjšino, poskusom oženja naših pravic in začetkom protislovenske gonje, katere cilje poznamo: preprečiti želijo razpravo o zaščitnem zakonu, ki je že obtičala v senatu in se še ne premakne z mrtve točke. To naše zborovanje pomeni, da se dobro zavedamo, kako bo naš boj čedalje ostrejši, ko se bo bližal trenutek odločitve. Pripraviti se moramo, da vsi skupaj odbijemo izzivanja oblasti in nacionalistov, kakor tudi poskuse rušenja naše enotnosti, ker je skupaj z vzajemnostjo italijanskih demokratov naše glavno orožje.

Danes sodelujemo v bitki za širino dvojezičnega ozemlja, za enakopravnost naših jezikov v javnosti. Simbolične table, ki stoje pred nekaterimi vami, so le opozorilo oblastem, da ob pomanjkanju politične volje terjamo spoštovanje mednarodnih obveznosti. Obenem poudarjamo, da se ne bomo sprijaznili z enojezičnimi občinskimi tablam, ker nas ponižujejo vsakokrat, ko se ozremo nanje. Tiste table morajo biti odstranjene! Čimprej!

S to manifestacijo uresničujemo demokratični duh naše ustave, v praksi uveljavljamo spoznanje, da sta italijanski in slovenski jezik vredna enakega spoštovanja na tem ozemlju, ki je naš skupni dom. Mi nastopamo kot znanilci kulture sožitja med Italijani in Slovenci, zato se ne zapiramo, odklanjamo diskriminacije in vsak poskus ločevanja. Hvaležni smo italijanskim demokratom, ki so danes z nami in prepričani smo, da bomo lahko prisluhnili njihovem pozdravu in solidarnosti, da bosta naša dva jezika odmevala kot govoriči skupnega boja proti skupnemu sovražniku. Tudi tako bomo pokazali predstavniku tržaških nacionalistov, da uveljavljanje dvojezičnosti ne povzroča nobenih smrtnih žrtev, s katerimi je grozil še pred nekaj dnevi, pač pa dvojezičnost plemeniti vsak trenutek našega obstoja.

Med nami so tržaški pristaniščniki, ki jih še posebej pozdravljam, saj so pred par leti z odločnim nastopom zaščitili svoje dvojezične transparente nad tržaškimi ulicami. Napis na njihovem domu, pri morju, pa je edini dvojezični javni napis v središču mesta, ki se ga nihče ni upal dotakniti.

Un saluto, permettetemi di farlo, ai lavoratori democratici italiani che sono

con noi oggi e lo saranno anche in altre lotte per costruire assieme un futuro di civile convivenza, attraverso la giusta tutela dei diritti della minoranza slovena in Italia.

È un debito d'onore anche nei confronti dei nostri caduti, specie ora, che ci si prerara a celebrare il 40° della vittoria nella guerra di liberazione che ha accomunato i nostri popoli anche in questa terra di confine.

Ta enotnost, ta vzajemnost sta nam trajno potrebna. Ko bomo izvojevali zaščitni zakon se bo namreč pričelo novo obdobje boja za njegovo uresničenje povsod, kjer živimo Slovenci v treh pokrajinah naše dežele in na vseh področjih našega življenja.

S tega mesta pošiljamo pozdrav solidarnosti tudi nemškimi in slovenskim Korošcem, ki so v Celovcu demonstrirali proti ukinjanju dvojezičnega pouka in kljubujejo hujskanju Heimatdiensta in tamkajšnjim deželnim oblastem. Tudi koroški slovenski manjšini želimo, da bi lahko računala na širšo podporo avstrijskega demokratičnega javnega mnenja in dosegla spremembo vsiljene in omejene zaščitne zakonodaje.

Naš boj za celovito zaščito je načelnega značaja, zato odklanjamo vsak poskus vsiljevanja nesprejemljivih ali ponižujočih kompromisov. Tak je primer dvojezičnosti, ki je izpit demokratične občutljivosti in preizkusni kamen, tudi za Slovence.

Večkrat je bilo rečeno, da bo vsak člen zakona o globalni zaščiti sad našega trdega, odločnega, enotnega nastopa. Zato tudi današnja manifestacija nikakor ni osamljena epizoda, ki naj ostane v spominu, pač pa uvod v obdobje trajne pripravljenosti, nov člen v verigi naših nastopov.

Sonja Pečar, tajnik sekcije Bazovica

Po goriški in bazovski je trebenska manifestacija še en prispevek k spoznanju, da znamo biti Slovenci enotni brez strahu ob spoštovanju različnosti, da smo odločni v borbi za globalni zaščitni zakon, ki ga bomo izbojevali le skupno s podporo italijanskih demokratov.

Vprašujem se, ali vsi predstavniki enotnega slovenskega nastopanja resnično tolmačijo želje ljudi s svojimi stališči?

Boris Kocijančič, tajnik sekcije Dolina

Manifestacija je uspela tudi zato, ker je bila udeležba množična. Organizacija in vloga pripravljalnega odbora je bila pomanjkljiva, ker ni predvidela in dopustila spregovoriti predstavnikom italijanskih demokratičnih sil, ki so nam hoteli izreči solidarnost. Če hočemo pravice in dvojezičnost, se moramo zavedati, da jo moramo dosledno uveljavljati povsod in vsakokrat, ko se pojavi ta potreba.

Stara sleparija

ACCADDE DOMANI

Sleparija je stara in preizkušena. In žalibog še vedno zaleže, ker se ni bati, da bi pri ljudeh kdaj zmanjkalo nepoučenosti in lahkovernosti.

Nasprotniku podtakni zli namen (nič ne de; če je izmišljen; kdo je že učil, da od obrekovanja vedno kaj ostane?), pa naj se ga otepa, če zna. Za začetek se tudi ponorčuj iz njega, vendar blago, prizanesljivo, da se komu ne zazdi, da ti je prva in edina skrb, da ti jemlje spanec. Glavno, da si ga spravil v zadrego, ga zaposlil z nadejanim opravkom, ga potisnil v obrambo.

Tako si je tržaška Cittadella, Piccolova ponedeljkova priloga, privoščila trebenski shod, da zdrami v politično manj preskrbljenih bralcih strahove iz predvčerašnjih razdorov v zavesti tržaških ljudi. Slovencem podtika, da se v vnemi za jezikovno enakopravnost in zakonsko zaščito narodnostnih pravic v resnici poteguje za neko hibridno suverenost nad tržaškim Krasom. Seveda nam niti na kraj pameti ne pade, da bi z ugovorom tvegali, da zdrknemo v... pogovor z duhoviteži pri Cittadelli. Sicer pa se od nekdanj ima za to poklicanega občinski odbornik Aleš Lokar... Le toliko bi njihovim navdihovalcem priporočili, naj čemerneže, ki venomer tarnajo nad «groteskno in pretesno» razmejitevjo italijanske suverenosti okoli Trsta poiščejo raje v svoji sredi in bližini...

Pa še to. Duhovitež je nori prizorček postavil v idilično kraško okolje. Ne vemo, ali se v podzavesti tolaži, češ, neotesanci so se le spametovali in se z goriškega Travnika, izpred prefektove palače v samem mestnem osrčju vendarle izgubili v svoj rezervat.

Nak, ljubček! Tako prismuknjeni pa Slovenci spet nismo, da bi se klicali v kup, terjali pa še tisto ne, kar nam že sama KD misli s svojim zakonskim osnutkom odmeriti.

Sožitja in enakopravnosti se nam hoče po mestnih ulicah in trgih. Kaj bi nosili vrče na Samos!...

«Fašist! Dokazano!»

«Vzemi Natto, tega Berlinguerjevega naslednika, vsega špičastega kot grablje. Fašist! Dokazano z dokumenti!»

Tako anonimni polemičar v tedniku «Mladika», ki ga tiskajo slovenski katoliški izobraženci. So tudi druge neslanosti na račun slovenskih komunistov, a smo nanje takorekoč že navajeni, če prihajajo iz tiste strani.

Glede našega vsedržavnega tajnika pa le nekaj pripomb. Zgodovinske knjige pravi, da je univerzitetni študent Alessandro Natta bil na Normalki v Pisi povezan s skupino komunističnih izobražencev. To je bilo sredi tridesetih let. Svoje prispevke so zares objavljali v glasilu fašistične mladine v univerzi, prav zato je bil list prepovedan in zaplenjen. Motivacija: vanj se je prikradla «protifašistična propaganda».

Po opravljenem univerzitetnem študiju je Alessandro Natta moral v vojsko. Kapitulacija Italije ga je zalotila na grškem otoku, ki so ga zasedali Nemci. Bil je poročnik. Svojim vojakom je ukazal, naj udarijo po Nemcih s topovi. Po nekajurni bitki so klonili nemški premoči. Natta in preživeli borci njegove vojaške enote pa so bili odpeljani v nemška koncentracijska taborišča. Iz njih se je mladi Natta zares vrnil «košččen, kot grablje».

To je, vidite, «dokazani fašizem» generalnega sekretarja KPI, o katerem piše tržaška revija slovenskih katoliških izobražencev.

V šolo, kot talci...

Katinarska afera je dovolj znana, da je ne bomo obnavljali v vseh podrobnostih. Dovolj je, če zapišemo, da bo kmalu minilo prvo tromesečje in slovenski šolarji in dijaki še nimajo zadostnega prostora. V osnovni šoli «Frana Milčinskega» so šolarji kar na hodniku, nasproti straniščem, v srednji šoli pa so komaj pred nekaj dnevi zapustili «jetniško celico», ki je bila tako ozka, da je tabla v njej morala stati navpično in da sta dva dijaka imela klop kar na hodniku, saj zanju prostora in bilo.

Pa bo kdo rekel, da se to dogaja. Že res, toda zakaj vedno in samo v tržaški občini, ne pa drugod? Najbrž je temu kriva posebna «politična» klima?

Pojdimo lepo po vrsti. Katinara je, kov vsi vedo, majhna slovenska vasica na hribu tik nad Trstom, pri Ključu, kjer se Kras previsi v dolinski Breg in kjer se začena lonjerska dolina, ki se odpira v mestni predel sv. Ivana.

Dokler je bila Katinara samo navadna vas, ni bilo velikih problemov, čeprav je bila tudi tedaj določena stiska na šolah. V vasi sta namreč osnova šola «F. Milčinski» in nižja srednja šola, vzporednica «Cirila in Metoda».

Osnovna matematika nam takoj pove, da je za to potrebnih 5+3, torej osem učilnic. V obeh poslopih na Katinari že od samega začetka ni bilo toliko prostorov, pa so jih občinski možje začeli (po stari navadi) pregrajevati s španskimi ali zidanimi stenami, da bi iz ene učilnice «hokus pokus» dobili takoj dve. Istočasno sta se v obe šoli, na razdaljo dvesto metrov, vselili še dve italjaski osnovni šoli, «Stossich» in «Silvestri». Pravzaprav bi ena zadostovala, saj je bilo italijanskih otrok zelo malo, da so se stiskali v enorazrednicah.

Medtem se je tržaško mesto selilo na periferijo. Na Katinari so zgradili cemetni pošasti - bolnišnico in blok ljudskih stanovanj na Melari. Okoli bolnišnice so zgradili nekaj sto hiš.

Kjer je bila nekdanja vasica, je sedaj zrasla velika mestna četrt z več desetisoč prebivalci. Šole pa iste, kot prej.

Komunistični občinski svetovalci (in predstavniki v rajonskih svetih za sv. Ivan, Rocol in sv. Ano, na katere je Katinara razdeljena) so večkrat zahtevali reprogramacijo šolskih prostorov, novo razporeditev, ki naj ustreza novemu položaju.

Medtem je zrasla na razdalji par sto metrov tretja italijanska šola na Melari, velika in udobna. Med italijanskimi starši na Katinari je najbrž kdo pomislil, da bi lahko tja vpisal svoje otroke in jih tako rešil nevšečnih in nevzgojnih enorazrednic. Pa ni bilo iz te moke nič. Demokristjani in listarji, pa tudi načrtovalci starši niso hoteli, da bi bilo «ogroženo nastajajoče italijanstvo Katinare». Spominjali so se podobnih incidentov v zvezi s šolo na Katinari in vrtcem v Lonjerju pred nekaj leti, ko so bili Slovenci

Stojan Spetič

utišani in prevarani «v imenu sožitja».

Za zadržanjem nekaterih italijanskih staršev je bilo tudi javno izrečeno prepričanje, da je šola na Melari sicer res sončna in prostorna, toda vanjo zahajajo otroci delavcev, ki stanujejo v zadržanih stanovanjih, otroci iz starega mesta, ki so se preselili v ljudska stanovanja v četverokotniku IACP ter otroci istrskih beguncev sosednjega rajona sv. Evfemije. Neka mati je rekla, da svojega otroka ne bo pošiljala «v tretji svet»...

Tržaška občina ni mogla deliti učilnic kakor Kristus kruh in ribe. Učilnico lahko razdeliš enkrat, drugič pa ne. Tako je izbruhnil problem prostorske stiske na Katinari, ki ima sedaj dve slovenski in tri italijanske šole, kot «zvezdno mesto» v Sibiriji, kjer bo kmalu več učenosti kot stanovanj.

Da bo vsem jasno: italijanske šole na Katinari so samo na papirju (oziroma marmornatih tablah), v resnici pa so posamični razredi razkropljeni vzdolž cele vasi, tja do policijske vojašnice, kjer je zadnja učilnica.

Medtem se je v določenih političnih krogih (LpT in KD) razširila vest, da bodo v Lonjerju zgradili kulturni dom kot protivrednost za razlastitve ob gradnji avtoceste skozi vas. Padla je zamisel, naj bi zahtevali nekaj tudi za italijansko skupnost na Katinari: novo šolo s telovadnico. Denar naj bi dala deželna uprava Furlanije - Julijske krajine, ki je že svoj čas dala denar za slovensko manjšino (protivrednosti). Tako so slovenski (in italijanski) otroci postali talci za neko špekulacijo. Tržaška občina ni hotela rešiti problema, ker je lahko izsiljevala denar od dežele. Svoje račune pa so vzporedno imeli tudi določeni ultranacionalistični krogi, ki so računali s tem, da bi Slovenci naredili kako neumnost, za kar bi nas takoj krivili. Glasilo listarjev je že pisalo, da hočemo Slovenci «zapoditi italijanske otroke» iz šole, kar ne drži. Demokristjanom pa je istočasno, ko je potekala bitka za dvojezične table, šlo za zanikanje vsake veljavnosti mednarodnih sporazumov (londonskega in osimskega), ki so ščitili obstoj obeh slovenskih šol na Katinari. Hoteli so dokazati, da so sporazumi zanje le teren ostrega soočanja, ne pa jamstvo ali obveza.

Tako so se rojevale izmišljene zgodbe o razlogih, zakaj občina ni uredila

Nadaljevanje na 12. strani

Rešena prostorska stiska

Vse kaže, da je katinarska prostorska stiska praktično rešena, tudi po zaslugi mobilizacije staršev katinarskih otrok in dijakov višjih srednjih šol, ki so jim z mobilizacijo pokazali stvarno solidarnost. Tisto solidarnost, ki so jim jo drugi ali previdno odrekli, z njo odlašali ali pa jo poudarjali samo v besedi, ne pa z dejanji. S tem v zvezi moramo iskreno zavrniti trditev zapoznelega tiskovnega sporočila tržaškega pokrajinskega tajništva SSK, ki govori o «volilno demagoških» špekulacijah na Katinari, razen če ne mislijo pri tem na svojega dobrega zaveznika inž. Vattovanija.

Na sliki: katinarsko šolo so na koncu pomazali tudi fašisti.

Intervju z Alessandrom Nattom, generalnim sekretarjem KPI

Demokratska alternativa

Obljavljamo intervju z generalnim sekretarjem KPI Alessandrom Natto, ki ga je posnela tovarišica Devana Jovan Lakovič pred dvema tednoma. Zdi se nam prav, da pride vsebina tega intervjuja tudi do Slovencev v Italiji, pa čeprav preko stolpcev našega «Dela». Tovarišici Devani smo hvaležni, ker nam je intervju vljudno odstopila.

DEVANA JOVAN-LAKOVIČ
(intervju za Radio Koper – Capodistria)

V Rimu me je sprejel v delovni sobi, kjer kraljujejo velika pisalna miza, knjižna omara in na steni veličastna Gutusova slika, ki ponazarja eno izmed Garibaldijevih bitk. Drobarja še celo bolj od svojega predhodnika Enrica Berlinguerja, deluje Alessandro Natta kot močna osebnost, ki se je kalila v dolgih letih delavskih bojev. Čeprav veje iz njega duh univerzitetnega profesorja, ki je obiskoval eno najuglednejših italijanskih visokih šol, Normalko v Pisi, je Natta zelo neposreden, preprosti in čestokrat nasmejan. Rad se je spomnil svojih študentskih let, ko je v Pisi spoznal veliko Istranov in iz njihovih pripovedovanj lepote naših krajev. Obudil je tudi spomin na dva obiska v Jugoslaviji: prvič leta 1964, ko je bil skupaj s Togliattijem pri Titu — gre za pomemben zgodovinski dogodek, o katerem namerava napisati knjigo — drugič, na začetku 70-tih let, ko je bil na oddihu v Šibeniku.

V začetku najinega pogovora, ki je stekel v izredno sproščenem ozračju, sem ga najprej povprašala za presek skozi zadnje dogodke na italijanski politični sceni. Za nami je desetletje zgodovinskega kompromisa, evrokomunizma, tretje poti, leve demokratične alternative, moralnega vprašanja — to so temeljne etape KPI. Kako pa je danes? Takole odgovarja Alessandro Natta:

NATTA: Najprej bi povedal, da je najpomembnejši dogodek v desetletju, ki ga omenjate, potrjevanje naše moči, zaupanja, ki ga v naši državi uživamo. Menim, da so bile zadnje volitve evropske volitve prejšnjega junija, potrditev naših sposobnosti. Ne samo, da je KPI obdržala svoj položaj, temveč je celo napredovala in je s svojimi preko 30 odstotki glasov postala vodilna stranka. To pomeni, da je KPI, čeprav skozi sila različne faze v svojem razvoju, v evoluciji svoje politike dosegla trdno vpetost ne samo med delavci, med klasičnim proletariatom, temveč tudi med višjimi sloji. Iz tega sledi, da naša partija predstavlja danes najrazličnejše družbene sloje. Menim, da gre za izredno pomemben podatek, na katerem sloni naša odločitev, da se na vedno bolj jasen način predstavimo kot sila, ki lahko vodi državo. Razumljivo je, da ta cilj ni lahko dosegljiv, ni lahko zgraditi v Italiji demokratične alternative — kar smo si žadali kot nalogo v našem programu —

pa vendar menimo, da je naše stališče vmesno, stvarno in tudi politično aktualno. Dejstvo je, da vladna večina tega zadnjega obdobja, teh zadnjih 4 ali 5 let, ki sloni na zavezništvu med krščansko demokracijo in socialistično stranko, ta koalicija petih strank (krščanski demokrati, socialisti, social-demokrati, republikanci in liberalci) nima, po našem mnenju, več moči, da bi vztrajala dolgo na svojih stališčih, da bi z resnično odločnostjo reševala odprta vprašanja v Italiji. Tudi v svoji zadnji vladi, ki jo vodi socialist Bettino Craxi, je stalno na tem, da pade; v stalnem stanju predkrize, v stalnih protislovjih, razprtijah. Vsak dan imaš občutek, da se bo pričela ob tem ali onem vprašanju vladna kriza. Zaradi vsega tega menimo, da je povsem neprimerna, da bi speljala demokratično obnovo, moralno presnovo javnega življenja v naši državi. Zato je naš osnovni napor v tem trenutku usmerjen v doseg političnih sprememb, ki jih zahtevajo realni, konkretni problemi Italije. Gre za vprašanja ponovne gospodarske rasti, rešitve najtežjega problema — problema brezposelnosti — razvoja srednje in južne Italije, gre za vprašanje, ki je postalo v zadnjem času izredno pereče — vprašanje morale. Gre za moralo v javnem življenju, vendar pa ne samo za spoštovanje načel in korektnosti v upravljanju z družbenim, v upravljanju same države, temveč za spremembe v načinu vladanja, v načinu opravljanja, pomeni nove odnose med strankami in institucijami, za konec razdeljevanja oblasti med posamezne stranke. To bo tudi osnovno vprašanje v pripravah na upravne volitve junija prihodnje leto, ki bodo predstavljale tudi za nas, po velikih uspehih na letošnjih volitvah, novo pomembno preizkušnjo.

JOVAN: *Dotaknimo se mednarodnega dogajanja. Leto, ki gre h koncu, je bilo polno dogodkov, med katerimi so nedvomno ponovna izvolitev Ronalda Reagana, umor Indire Gandhi, poljski dogodki, napetosti v Nikaragvi, poleg že na žalost stalnih vojnih žarišč. Ustavimo se trenutke pri volitvah v ZDA, ki so potrdile rast desnega konservativizma, ki bo nedvomno rodil novo zapiranje v odnosu na »komunizem«. Menite, da bo prišlo v naslednjih štirih letih do večjih, vaših stikov — kot je napovedano — z ZDA, ali pa mislite, da bo Washington trdneje pritiskal na članice NATO — pakta proti strankam leve v Evropi?*

NATTA: Ne verjamem, da bo novo predsedništvo Ronalda Reagana olajšalo politično delovanje komunistov v Italiji oziroma v Evropi, kakor tudi ne verjamem, da bi Washington lahko izrazil sprejemanje oziroma upoštevanje naše partije. In vendar sem obenem prepričan, da bodo voditelji ZDA, ki se morajo držati kriterijev modrosti in realizma, morali upoštevati v svoji politiki italijansko stvarnost, kot tudi položaj KPI. Mi nismo zanemarljiva stranka ali sila v Italiji. Smo stranka, ki upravičeno in z veliko mero možnosti kandidira — kot sem že prej dejal

— v vlado države. Dejstvo je, da smo na vladi v pomembnih mestih, kot so Milano, Torino, Genova, Firenze, Bologna, Benetke in tako dalje; vodilna sila smo v pomembnih deželah, kot sta Emilia Romagna, Toscana. Smo sila, ki predstavlja, čeprav v opoziciji, pomembnega partnerja, ki ga ni mogoče podcenjevati in na lahko odpraviti, pa čeprav s strani tistih, ki vodijo velesilo kot so ZDA.

Kar zadeva mednarodno dogajanje, je naš položaj povsem znan in jasn. Nikoli nismo postavljali pod vprašaj članstva Italije v NATO-paktu, niti njenega sodelovanja v Evropski gospodarski skupnosti. Nasprotno, smo pobudniki večje enotnosti v Evropi, v duhu njene večje neodvisnosti. Vse to pa ne pomeni — to velja tako za nas kot za druge sile levice v Evropi — da je pripadnost nekemu zavezništvu popolna identifikacija z interesi in splošnimi zahtevami ZDA. Mi smo izredno kritični in to kritičnost tudi izražamo v odnosu do ameriške zunanje politike. Tu smo v opoziciji in menim, da imamo izredno tehtne razloge za to, da nasprotujemo stališčem Reaganeve administracije, posebno še kar zadeva oboroževalno politiko, predvsem jedrsko. To velja tudi za odnose med vzhodom in zahodom, smo proti veljavni odnosom med svetovnim severom in svetovnim jugom. Današnja politika ZDA nikakor ni v skladu z eno od osnovnih potreb današnjega sveta, to je razvoja najmanj razvitih. Nesprejemljiva je za nas ameriška politika v Latinski Ameriki, od Nikaragve do Čila. Pri vsem tem pa smo trdno prepričani, da ima Italija in vsa Evropa pomembno vlogo v reševanju protislovij današnjega političnega življenja. Tu bomo morali prijeti Reagana za trditve in obljube iz predvolilnega boja, kajti ne glede na to, da so bile izrečene prav v funkciji volitev, predstavljajo — glede na to, da gre za velesilo — obveznost, ki jo ima Reagan do svoje države in vsega sveta.

JOVAN: Torej je zadržati pri vas vsaj nekaj optimizma kar zadeva dialog med vzhodom in zahodom?

NATTA: Da, mislim, da gre za nujnost, tako za obe velesile, še bolj pa za Evropo in ostali svet. Detant, resni pogovori zaustaviti oboroževalno tekmo, so življenjskega pomena za obstoj sveta. Zavedam pa se, da bo izredno težko ponovno pričeti z dialogom, in vendar menim, da mora biti prav to cilj delovanja vseh gibanj, vseh sil, vseh političnih strank v vseh državah, kajti v tem trenutku so mir, detant in mednarodno sodelovanje edini pravi imperativ današnjega časa.

JOVAN: Kako gledate na dogajanje znotraj delavskega in komunističnega gibanja, ki zanesljivo čuti posredno in neposredno svetovno napetost, brezposelnost, ki ji botruje tudi neustavljivi tehnološki razvoj, ki ustvarja nov razredni boj. Na eni strani so tisti, ki delajo, na drugi brezposelni?

NATTA: Zdi se mi, da se soočamo tudi v državah, ki jih vodijo komunisti, z novimi zahtevami današnjega trenutka, z novimi problemi, in menim, da je zelo pomembno, da se iščejo pri reševanju nove poti, ki so si med seboj tako različne, kot so različni pogoji in stvarnost, v kateri delujejo te sile. Prav gotovo je današnji trenutek v Nemški demokratični republiki različen od tistega na Kitajskem ali v Sovjetski zvezi, pa vendar je izredno pomembno iskanje specifičnih rešitev, kot jih lahko vidimo v Jugoslaviji ali na Kitajskem, in ki bodo nedvomno prispevale k

Alessandro Natta: Nesprejemljivo je, da se zanemarjajo pravice slovenske manjšine!

nadaljnemu razvoju socializma. Ne smemo pozabiti, da se tudi znotraj držav, ki so članice SEV-a, torej v deželah Varšavskega pakta, dogaja nekaj novega. Poleg tega se samoupravljanje pojavlja v različnih oblikah v kapitalističnih deželah. Tu gre za iskanje rešitev, da se zoperstavimo novim problemom, ki jih postavlja pred nas tehnološka inovacija, in izzivom, ki jih pred nas postavlja svet. Vse to pa mora stranka, kot je KPI, ki deluje v povsem različnih družbenih in političnih pogojih, spremljati z izredno pozornostjo, v odprtem in obenem kritičnem duhu, z resnostjo, brez predsodkov v odnosu do izkušnje in iskanja, ki smo jim priča.

JOVAN: Jugoslavija je samoupravna, druga njena velika značilnost pa je neuvrščенost. Vi ste se, tov. Natta, že srečali s predsednikom predsedstva ZKJ Alijem Šukrijo, obiskali ste Alžirijo, prišli boste tudi v Jugoslavijo. Če se ne motim, vse to pomeni, da vas še posebej zanima dogajanje med neuvrščенimi?

NATTA: Prav gotovo, to ni novost, rekel bi, da je to stalnica, zelo jasna politična usmeritev naše partije. Vedno smo bili izredno pozorni do dogajanj znotraj gibanja neuvrščенih, tudi zato, ker se še posebej ukvarjamo z odnosi med severom in jugom, s problemi tretjega sveta, dežel v razvoju. Smo namreč mnenja, da je povsem nemogoč gospodarski razvoj same Evrope, njene funkcije v svetu, proces demokratične socialistične preobrazbe zahodne Evrope, če ne pride do rešitve problema nerazvitosti. Tu ne gre samo za vprašanje humanosti, pravičnosti, solidarnosti v odnosu do osvobajanja človeka in napredka narodov, enakosti med deželami. Gre za nekaj globljega, ko govorimo o mednarodni kooperaciji, o novem gospodarskem redu, ki naj reši velik del človeštva, ki je danes v revščini, lakoti in trpi izkoriščanje. Zaradi vsega tega

imamo stalne stike z neuvrščeni, posebno pa s tistimi deželami, ki so bile pobudnice: Jugoslavija, Alžirija, Indija. Izredno nas je prizadela tragična smrt Indire Gandhi in čutimo potrebo, da prav v tem trenutku ponovno poudarimo in potrdimo naše sodelovanje s to močno mednarodno skupnostjo.

JOVAN: Naj zaključiva ta najin pogovor, tov. Natta, z odnosi med KPI in ZKJ. Gre za tradicionalno dobre odnose, razvijajo se na različnih področjih, gre za mnogo več, kot samo za izmenjavo obiskov na najvišji ravni. Tako so na primer v teku priprave za skupen seminar zgodovinarjev o razvoju komunizma v Trstu, poleg tega pa so v medsebojnih odnosih vedno prisotna vprašanja o življenju italijanske narodnosti v Jugoslaviji in slovenske v Italiji. Pri tem je KPI vedno z izredno resnostjo načelnjala vprašanja globalne zaščite v italijanskem prostoru?

NATTA: Nedvomno, ni potrebno, da ponavljam, kako tesni in dobri so odnosi med obema partijama. Gre za ustaljeno tradicijo, skupni so naši pogledi na najbolj pereča mednarodna vprašanja, na vidike razumevanja socializma, na razvoj socializma v naših dveh državah in v svetu. Vendar pa menim, da moramo, kar zadeva naš sku-

pen prispevek k pozitivnim odnosom med obema državama, med njunimi narodi, rešiti še nekatera odprta vprašanja.

Prepričan sem, da Italija preveč kasni. Ustvarila si je položaj, ki ni več sprejemljiv za različne narodnostne skupnosti. Nočem trditi, da smo pretiravali v odnosu na nemško manjšino v Poadižju, pa vendar je Italija dala le-tej izredne pravice. In vendar so še vedno nezadovoljni. Sem lahko v določenem trenutku celo mislim — to sem večkrat tudi dejal, nič slabega ni v tem, človek mora biti odkrit, — da smo šli celo preko logične meje v uveljavljanju povsem upravičenih pravic posamezne manjšine. Toda nesprijemljivo je, da se pa po drugi strani zemarja ali pozablja na pravice druge manjšine, slovenske, ki je bila morda bolj potrpežljiva. Gre torej za dolg, za odškodnino, ki jo moramo le-tej plačati, vendar pa gre tudi za korektnost, ki nam jo nalaga ustava.

Dogajanje okoli zakonov in predlogov, ki ležijo v parlamentu že toliko časa, postaja druga povsem nesprijemljiva zadeva. Prepričan sem, da se moramo še bolj energično postaviti na stran zahteve, da pridemo končno do sklenitve te razprave. In to je, prav gotovo, tudi naša prihodnja obveznost.

Politika in kultura

Razmišljanje o soočanju Zlobec - Rebula na Opčinah

Nives Košuta

Politika in kultura. Na to obširno, a nič manj zanimivo temo sta se soočala pred nedaj tedni za skupno mizo, a z različnimi pogledi, dve ugledni osebnosti s področja slovenske književnosti: pisatelj Alojz Rebula in pesnik Ciril Zlobec. Srečanje je priredilo opensko KD Tabor s sodelovanjem knjižnice «Pino Tomažič in tovariši». Pobuda, bodisi zaradi izbire privlačne teme, kakor tudi uglednih govornikov, je privabila zares lepo število ljudi, med katerimi so bili presenetljivo številni mladi obrazi.

V dvomu, ali bi bilo bolj primerno v tem članku poročati o tem večeru objektivno in neosebno, zato da bi posredovala vsebino srečanja tudi tistim, ki se ga niso udeležili, ali pa vzeti za izhodišče nekatere misli in razviti temo osebno, v obliki razmišljanja, sem se odločila za drugo možnost. To pa predvsem zato, da bi se okrog privlačne teme lahko razvila čim širša in dialektična razprava, ki naj bi imela v «Delu» svojega zvestega glasnika.

Mislím, da je izredno težko postaviti ali vsiliti mejo med politiko in kulturo, tako kakor je pri človeku nepojmljivo strogo ločevanje njegove intimne, osebne komponente od socialne. Na začetku take obravnave je potrebno, da se natančno pojasni, kaj oba pojma pomenita posamezniku. Občeveljavne in zadovoljive definicije tako kulture, kakor politike namreč ni. To sta tako obširna in globoka pojma, da se ju

težko uokviri v shematsko definicijo, ki bi bila v vsakem primeru nepopolna in «pretesna». Prav njuna obširnost pa dovoljuje vsakomu, da si po svoje razlaga, kaj mu pomeni kultura, zaj politika.

To je pač stvar človekovega svetovnega nazora, da izhaja torej neposredno iz individualnega gledanja na življenje, na svet, na človeka.

Osebno mi pomeni politika vse, kar zadeva človeka v odnosu do javnega, družbenega življenja. Mislím tudi, da je to najizvirnejši smisel besede. Že davni grški filozofi so dognali, da je človek socialno bitje, da je njegov stik s sočlovekom in skupnostjo potrebna in koristna komponenta življenja. Zato mi je istovetenje politika — stranka, oziroma politka — oblast nesprijemljiva enačba.

Prav tako se mi zdi pretesno istovetenje kulture z umetnostjo ali kulture z učenostjo. Umetnost je gotovo bistveni steber kulture, vendar ni edini. Ko se govori o kulturni stopnji nekega naroda, mislimo pri tem nedvomno na njegovo umetnost ali na stopnjo njegove poprečne izobraženosti, vendar mislimo pri tem tudi na njegovo družbeno politično zavest, na gospodarski ustroj, na vero, na jezikovne značilnosti, na narodne navade, na mišljenje, zgodovino itd. Taka široka oznaka velja tudi v odnosu kultura — posameznik. Kultura osebe ni samo njeno znanje, ni samo njena izobrazba. Je sklop izkušenj, prepričanj, je globoka zavest o lastni osebnosti v odnosu s stvarnostjo, z zgodovinskim trenutkom; je zavest o lastni vlogi v življenju in skupnosti, preko ka-

tere lahko razumesh pravice in dolžnosti, ki ti pritičejo.

Že v pojmovanju kulture in politike je bila med Rebulo in Zlobcem jasna in globoka razlika. Medtem ko ima Rebula izredno odklonilen odnos do politike (ki jo pojmuje v ožjem smislu), je obenem trdno prepričan, da more kultura svojo neodvisno pot, očiščena in nedotaknjena, da mora biti v opozicijo politiki kot taki, je Zlobčevo stališče bolj dialektično, morda še nerešeno v stalnem prizadevanju in iskanju pravega medsebojnega odnosa. Ta njegova «nerešenost» problema pa vendar ni motila: nasprotno je v meni vzbudila spoštovanje do človeka, ki skuša neutrudno razumeti sebe in druge, ki ni, kljub svojemu prepričanju, trdno in slepo zaverovan v svojo resnico.

Mislím, da mora kultura, v smislu ustvarjalnega dela, svojo pot, vendar ne sme pri tem pozabiti sebe in življenje, na zgodovino, na človeka, na «politiko». Poznamo zgodovinske primere, v katerih se je kultura oddaljila od stvarnih življenjskih razmer, ko je postala sama sebi namen, ko se je zaprla v svoj začaran krog v imenu svobode ustvarjanja: od prvega do zadnjega so bili ti primeri trpko škodljivi človeški stvari.

Ko se je po strahotah druge svetovne vojne dvignil v takratnem italijanskem kulturnem svetu glas kulturnih osebnosti, umetnikov, je bil to glas poražene generacije. Kulturniki in misleci tistega časa so namreč spoznali, da je vojna zmagala nad kulturo, ker je bila le-ta predač od življenja, predač odmaknjena od človeka in zato ni mogla na noben način preprečiti vojne grozote.

Te misli so pravzaprav le uvod, saj je problem tako razvejan in zapleten, da se obzorje vseskozi razširja. Lepo bi bilo, če bi o tem problemu izrazil mnenje še kateri drugi bralec.

Zavračanje enotnosti med Slovenci in Italijani vodi naravnost k porazu

Podpredsednik deželnega sveta Furlanije-Juljske krajine, tovariš Claudio Tonel, je po trebenski manifestaciji poslal prijateljsko pismo uredništvu «Primorskega dnevnika», vendar je bil sprejet «višji sklep», da se pisma ne sme objaviti. Tovariš Tonel je tedaj poslal svoje pismo našemu glasilu.

* * *

«Dragi glavni urednik, malo sem razmišljal, preden sem napisal to pismo, vendar sem nato sklenil, da moram v prijateljskem dialogu povedati, kar nosim v sebi po nedeljski manifestaciji v Trebčah, ki je bila odgovor tržaškemu županu na vprašanje krajevnih napisov in bolj na splošno za zakon o globalni zaščiti slovenske narodne skupnosti v Italiji.

Vnaprej poudarjam, da ne oporekam sklepu, da Slovenci nadaljujejo z izključno svojimi manifestacijami po shodu v Gorici. Ker pa mora demokracija veljati za vse, ki se zanjo borijo in menijo, da mora biti čedalje bolj konkretna in široka, ter zato spodbujajo intenzivno dialektiko, dovoli, da izrazim svoje nesoglasje glede načina, kako so bile organizirane določene manifestacije. Tako bom tudi povedal zakaj.

Kar mislim povedati je, kot vedno, mišljeno v splošno korist demokracije in še posebej Slovencev, ki živijo v Italiji. V vsem svojem življenju sem kot komunistični aktivist delal za enotnost vseh Slovencev in torej tudi za enotnost med Slovenci in Italijani v naših krajih. Ko pomislim na trebensko manifestacijo, pa čutim ponižanje, razočaranje za potek stvari. Mislim, da podobno čutijo vsi drugi Italijani (in mnogi Slovenci), ki so se manifestacije udeležili.

Vsi so lahko videli in slišali, kako so se stvari odvijale. Bili so samo slovenski govorniki, brez italijanskega govornika. Zato se je zdelo, kot da so številni prisotni Italijani na manifestaciji nekakšni vrinjenci, ne pa prijatelji, bratje v skupni borbi.

Samo tovarišu Stojanu Spetiču je v inteligentnem zaletu uspelo izreči pozdrav v italijanščini prisotnim Italijanom, v ostalem pa so krajevni (in ne samo krajevni) organizatorji «kapitulirali» pred pogojevanjem kake slovenske politične sile.

Menim, da je tako početje politična napaka.

Ponavljam. Ne oporekam dejstvu, da se Slovenci smejo in morajo zbirati povsod kjer hočejo, kakor hočejo in kadar hočejo. Vendar mislim, da je po uspehu goriške manifestacije koristneje, če se izognemo lastni osamitvi. Tudi zato, ker se nikomur ne spleča, če se preštevamo (mari ni to razlog našega nasprotovanja ljudskim popisom?), medtem ko je kori-

stno, če čimveč širimo fronto boja med Italijani.

Dragi Bogo, najbrž se spominjaš, da je bil tudi pred nekaj leti trenutek skušnjave po zapiranju Slovencev v lastne vrste, po osamljenem boju, a je skušnjava kaj kmalu splahnela. To je bila posledica stalnega zavlačevanja postopka za odobritev zakona za globalno zaščito v parlamentu in spoznanja, da ga je prehitel drugi zakon o manjših jezikovnih skupnostih.

Tudi tedaj sem, kot tajnik tržaških komunistov, javno nastopil proti tej nevarnosti. Istočasno mi je uspelo odpraviti nesmiselno prepoved slovenskih govorov na Trgu Unità. Prav zato ne želim, da bi se v praksi uveljavila nasprotna prepoved, kot v Trebčah.

Tudi danes bi ponovil tisti svoj poseg, kot navaden občan, ker mi vedno leži pri srcu stvar slovenske narodne manjšine v Italiji.

Vem, Slovenci so naveličani in za to imajo nešteto razlogov. Vem, da dokazujejo veliko mero potrpežljivosti, toda ta potrpežljivost je posledica kulturne in politične izbire, da bo teren boja demokratični okvir italijanske ustavnosti.

Za zmago te izbire je potrebno, da se tega boja v največji meri udeleži tudi italijansko prebivalstvo v Trstu in demokratije iz vse Italije. Upam, da smem zapisati, da to velja predvsem za nas, ki pri tem nismo nikoli omahovali. Mislim na italijanske komuniste, v Trstu pa na italijanske in slovenske komuniste.

Samo taka enotnost med Slovenci in

Italijani lahko opredeli v pozitivnem smislu nadaljevanje postopka za globalni zaščitni zakon. Prav to spoznanje me sili k obsojanju vseh, ki v Trstu ogrožajo ali slušajo razbijati to enotnost, kakor tudi tistih, ki v Rimu preprečujejo parlamentu, da bi opravil enkrat za vselej svojo dolžnost.

Nismo vsi enaki, tako med Slovenci kot med Italijani. Tudi zato enotnost ne sme biti posledica najslabših kompromisov, pač pa nasprotno. Kultura sožitja se ne bo nikoli uveljavila, če bomo nadaljevali z ločevanjem Slovencev in Italijanov, če se ne bomo vzajemno bogatili s kulturo, poznavanjem, spoštovanjem in prijateljstvom.

To ni samo bistven prispevek dobojemu razvoju Trsta, pač pa tudi mednarodnemu sodelovanju, predvsem med Italijo in Jugoslavijo.

S temi željami, ki so tudi tvoje, dragi glavni urednik, zaključujem to svoje «sodelovanje» z dnevnikom, ki ga vodiš in upam, da me bodo bralci razumeli. Prepričan sem namreč, da sem opozoril Slovence na koristno razmišljanje o tem, kako nadaljevati boj, ki traja dolga desetletja in v katerem smo bili in bomo vedno skupaj.

Morebitne reakcije zavračanja enotnosti med Slovenci in Italijani bi, po mojem mnenju, pomenile gotov poraz za Slovence, za Italijane, za demokracijo. Likvidirale bi dediščino skupnega boja, upanja in kulture, ki ima politično neizmerno vrednost.

Prejmi prirske pozdrave.

Claudio Tonel».

Trst, 20. novembra 1984.

Glavni urednik «Primorskega dnevnika» Bogo Samsa je 29. novembra t.l. poslal tovarišu Tonelu pismo sledeče vsebine:

«Dragi Tonel, ne skrivam ti, da sem dolgo razmišljal in prisluhnil tudi mnenju drugih oseb, preden sem se odločil odgovoriti na tvoje vljudno in preiščeno pismo o trebenski manifestaciji za dvojezične table. Pismo skuša stimulirati razpravo o mnogih problemih, kar je koristno za vsak časopis, toda obenem skuša postaviti te probleme v ospredje in razširiti diskusijo na način, ki je zelo vprašljiv. Kot Slovenci smo podvrženi pritiskom različnih sil in enotnost slovenske skupnosti je bistvena sestavina boja za manjšinske pravice. Toda enotnost manjšine ni lahka, tudi zaradi prisotnosti heterogenih sil v naši skupnosti.

Preidimo k nekaterim temeljnim vprašanjem: ti trdiš, da ne oporekaš pravici Slovencev, da organizirajo izključno slovenske enotne manifestacije, potem pa izražaš negativno politično oceno o trebenski manifestaciji, ki je po tvojem zgrešena, ker je bila samo slovenska in torej enostranska.

Po mojem moramo ločevati dvoje:

1. Slovenska narodna skupnost v Italiji je in mora biti subjekt in protagonist svoje biti, sama mora odločati, kakšno zaščito hoče in kakšna naj bo njena usoda. Zato se zdi povsem logično, iz tega zornega kota, da ima pravico zborovati, ko se ji zdi primeren trenutek, v obrambo svojih pravic, kot se je letos zgodilo že trikrat: s tiskovno konferenco enotne delegacije, ki je imela precejšen odmev v vsedravnem tisku, z manifestacijo na goriškem Travniku in z manifestacijo za dvojezične table v Trebčah.

2. Stalno in tesno sodelovanje med Italijani in Slovenci, iskanje širših zavezništov, naporu za okrepitev sožitja v okviru boja za uveljavitev demokracije so cilji, ki se povezujejo z našimi naporu in našimi stališči, ki smo jih vedno zasledovali kot Slovenci, pa čeprav z različnimi niansami.

Ne gre torej, kot v primeru Gorice in Trebč, za popuščanje komurkoli, za poskuse, da bi se skrivali ali bežali, pač pa za načelno in upravičeno stališče o demokratičnem boju, ki ga predvideva republiška ustava.

Nekaj čisto drugega pa je vprašanje povezanosti in oblik, kako uresničiti to povezanost z italijansko skupnostjo. To bi bilo nedvomno nekaj dobrega, če bi bilo več občutljivosti za prisotnost in solidarnost italijanskih demokratičnih predstavnikov v različnih okoliščinah. Morda bi nekatere manifestacije lahko organizirali tudi drugače. Načinov je veliko, vendar javna podpora italijanskih demokratičnih sil slovenskim zahtevam ostaja važna, celo odločilna zadeva. V tem okviru je potrebna širina pogledov in naporov za oblikovanje širše fronte.

V parlamentu imamo Slovenci eno samo predstavnico, izvoljeno na listah KPI, zato moramo delati, da se ustvarijo pogoji za neko večino in, poznavajoč sedanjo italijansko politično prakso, bi rekel da mora to biti prebiscitarna večina, da ne bomo izpostavljeni tveganju, da bi se razprava o zaščitnem zakonu usta-

vila. Moč KPI, četudi ni velika, sama ne zadostuje.

Dragi Claudio, kot vidiš je zadeva zapletena, iz zornega kota odgovornega urednika «Primorskega dnevnika» tudi delikatna in terja preiščeno odločitev. Preprostih in lahkih receptov ni, potreben bo še trd boj, da se uveljavi in okrepi kultura sožitja, ki je nosilni steber demokratičnega razvoja. Potrebna je obča kultura, ki ima naravno tudi veliko politično težo.

Prisrčne pozdrave

Samsa Bogo»

* * *

Strinjamo se z Bogom Samso, da skuša «pismo stimulirati razpravo o mnogih problemih, kar je koristno za vsak časopis», zato tudi ne razumemo, čemu moramo vljudno izmenjavati mnenja objavljati v našem «Delu», čeprav pisma niso bila namenjena nam. Najbrž zato, ker cenimo zrelost naših bralcev in vseh Slovencev, za katere ne obstajajo «tabuji» v razpravi.

Ponavljamo to, kar smo mnogokrat poudarili: manifestacija v Trebčah je bila, po našem mnenju, velika in pozitivna, zato smo v njej navdušeno sodelovali. Če pa jo skušamo kritično analizirati in ugotavljamo, da je pomenila žal tudi zamujeno priložnost, ko bi lahko uveljavili tudi solidarnost italijanskih demokratov, to nikomur ne jemlje krone z glave. Naša enotnost je trdna, če odkrito diskutiramo in v tej diskusiji ne obsojamo vnaprej vsakogar, ki misli drugače. Tudi se ne strinjamo z mislijo, da so določene teme samo za «posvečene» in ljudje ne smejo vedeti, zadnje.

Kar zadeva odgovor Boga Samse, samo načelno pripombo. V pismu tov. Tonelu daje vtis, kot da govori v imenu slovenske narodne skupnosti v Italiji. To ni res. Komunisti vsekakor spoštujemo samostojnost in raznolikost stališč v okviru naše skupnosti, vendar nismo dali in ne dajemo nikomur pooblastila, da bi govoril v našem imenu.

To je tudi vse. V ostalem naj si bralci sami oblikujejo lastno mnenje.

Uredništvo

Stanka Hrovatin, Opčine

Trebenska manifestacija je bila dokaz, da si večina Slovencev želi enotnosti in da je pripravljena odzvati se pobudam tudi posameznikov, ko gre za skupno stvar. Pravzaprav vsako pobudo daje vedno posameznik, važno je, da k njenemu izoblikovanju prispeva čim širši krog ljudi, zato da postane njena uresničitev odraz želja in težen skupnosti. Žal pri manifestaciji v Trebčah so pobudniki zožili pomen enotnosti: na pripravljani sestank niso spočetka povabili predstavnikov strank, niti ne openskega koordinacijskega odbora (Opčine so na Vzhodnem Krasu), v katerem so zastopniki prav vseh organizacij, strank in ustanov, ki tam delu jejo. Dalje — če odgovarja resnici, kar se govori — pobudniki niso dovolili predstavniku sindikalne organizacije CGIL, da bi pozdravil prisotne.

Zakaj ne političnih strank? Se je morda kdo navzel takomimovanega «nadstranskarskega» duha in ima pobožno željo spraviti vse Slovence v imenu enotnosti pod pokroviteljstvo športno-kulturno-ekoloških klobukov? Seveda je bilo to v fazi napovedi, izjav in televizijskih nastopov. Potem se je spremenilo.

Zakaj ne delavskega zastopnika? To stališče je še bolj nevarno.

Ne pomaga tistemu delu demokratičnih Italijanov, ki se z velikimi naporu trudijo za kulturno sožitja in ne krepki enotnosti med Slovenci.

DAROVI IN PRISPEVKI

Bogomila Gerlanc prispeva ob 10-letnici smrti moža Antona 20.000 lir za sklad «Dela».

Menucci Vida s Kontovela prispeva v spomin na očeta tov. Cancianija, Norinine name in tov. Berlinguerja 15 tisoč lir za sklad «Dela».

Nove kvalitete

Komunist

Mogočna demonstracija za obrambo dvojezičnega šolstva na Koroškem minuli petek zvečer, ena največjih in najbolj uspešnih doslej, prinaša nedvomno nove kvalitete v boj slovenske narodne skupnosti na Koroškem za njene pravice in njen neovirani razvoj, pri katerem igra vprašanje šolstva izredno pomembno vlogo.

Ali bolje – ta demonstracija je bila predvsem zunanji, prepričljivi izraz te nove kvalitete, za katero upamo, da bo postala stalnica pri prihodnjem reševanju manjšinskega vprašanja v Avstriji in ki je v tem, da so predvsem argumenti za dvojezično šolstvo na Koroškem prodrli v široko avstrijsko javnost in da je imel na drugi strani nedavni referendum koroškega Heimatdiensta in koroške svobodnjaške stranke za ukinitve dvojezičnega šolstva velik negativni odmev tako znotraj Avstrije kakor tudi zunaj njenih meja. Tega pobudniki in izvrševalci najnovejše gonje proti pravicam slovenske narodne skupnosti na Koroškem najbrž niso pričakovali.

Gotovo gre velika zasluga za tak razvoj dogajanj v zvezi s slovensko narodno skupnostjo na Koroškem tudi izredno premišljeni in široko zastavljeni dejavnosti predvsem obeh osrednjih organizacij koroških Slovencev pa tudi drugih. Ob pravilnem spoznanju, da je treba na razmere na Koroškem opozoriti predvsem najširšo avstrijsko javnost in pa, da si mora manjšina predvsem znotraj Avstrije iskati zaveznike proti tistim nemškonalnim krogom, ki vidijo rešitev manjšinskega vprašanja samo v popolni asimilaciji manjšine, so pripravili vrsto uspešnih akcij. Pri tem ne gre samo za politično podporo, ampak tudi za celo vrsto strokovnih in znanstvenih argumentov v prid dvojezičnemu šolstvu, med katerimi ima še posebej težo tudi odklonilno stališče avstrijskih univerz proti ločitvi osnovnih šol na Koroškem. To so argumenti, mimo katerih ne morejo tudi najvišji politični predstavniki Koroške, med njimi tudi koroški deželni glavar Leopold Wagner, ki je na seji koroškega deželnega zbora v polemiki z voditeljem koroške svobodnjaške stranke in enim izmed glavnih nosilcev protimanjšinske gonje Jörgom Heiderjem moral priznati, da vsa ta protimanjšinska gonja škoduje ugledu Koroške in Avstrije.

Kar zadeva samo demonstracijo pa bi bilo treba kot izraz te nove kvalitete boja slovenske manjšine za njene pravice še posebej poudariti, da jo je pripravil in vodil posebni nadstrankarski komitej za obrambo dvojezičnega šolstva na Koroškem in da so bili med več kot tritisočglavo množico tako pripadniki slovenske kot nemške narodnosti in pa pripadniki različnih svetovnih nazorov in političnih prepričanj od komunistov do katolikov in članov alternativnih list. Številni avtobusi pa so pripeljali na demonstracijo tudi študente z dunajske, salzburške in graške univerze ter predstavnike socialistične mladine iz vseh avstrijskih zveznih dežel. Nad sedemdeset organizacij iz cele Avstrije ter številni ugledni javni in kulturni delavci pa so

komiteju poslali solidarnostno izjavo in izrazili podporo demonstraciji.

Kakor je tak razvoj dogajanj v zvezi z manjšinskim vprašanjem na Koroškem razveseljiv – kaže namreč, da predvsem med mlajšo generacijo začenjajo prevladovati novi pogledi na manjšinsko vprašanje predvsem brez nacionalističnih predsodkov in na podlagi modernih načel in spoznanj o manjšinah, ki naj narodov ne razdvajajo, ampak pomenijo samo obogatitev v njihovih odnosih – pa je treba na drugi strani ugotoviti, da so protimanjšinske sile na Koroškem še vedno močne in da bo reševanje manjšinskega vprašanja na Koroškem najbrž tudi to pot, kot je bilo vselej, odvisno od različnih političnih kombinacij in momentov, kar seveda velja še posebej za nadaljnjo usodo reševanja vprašanja dvojezičnega šolstva po nedavnem referendumu.

Cela vrsta reakcij med koroškimi politikami, predvsem koroškega deželnega glavarja Wagnerja, kaže, da hočejo vodilni politiki

koroške ljudske in svobodnjaške stranke pospešiti razpravo o dvojezičnem šolstvu v koroškem deželnem zboru, na drugi strani pa bi bili vsaj v vrstah koroške socialistične stranke mnogo bolj zadovoljni, če ne bi bilo prišlo do zapletov, ki jih je povzročil izsiljeni referendum koroškega Heimatdiensta in koroške svobodnjaške stranke. Pri tem gre Wagnerju očitno najbolj na živce javni protest osemnajstih švicarskih parlamentarcev, ki so v odprtem pismu avstrijskemu kanclerju Sinowtzu izrekli vso podporo koroškim Slovincem in še posebej opozorili na nevzdržnost in nacionalistični značaj trenutne gonje proti dvojezični šoli, tako da je moral v svoji nedeljski radijski oddaji priznati, da je »manjšinsko šolstvo vprašanje dobilo zaradi mednarodnega zanimanja novo večjo razsežnost.« Prav tako seveda ni mogoče molče iti mimo stališča univerzitetnih pedagogov, ki zahtevajo znanstveno analizo trenutnega položaja dvojezičnega šolstva in nadaljnji napredek tega šolstva na podlagi znanstve-

nih izsledkov ter neodvisno od strankarskih interesov. Ne nazadnje pa tudi mimo dejstva, da se je prav v času največje gonje proti dvojezičnemu šolstvu število prijav k dvojezičnemu pouku povečalo. Na drugi strani pa je seveda res, da Wagner kot politik ne more prezreti dejstva, da je svobodnjaška stranka s svojo izrazito nacionalistično usmeritvijo pri zadnjih deželnozborskih volitvah število svojih volivcev občutno povečala. Vse to bo najbrž igralo odločilno vlogo pri obravnavanju, predvsem pa odločanju o nadaljnji usodi dvojezičnega šolstva na Koroškem.

Najbrž bi bilo preuranjeno napovedovati, da bo koroški deželni zbor na prihodnji obravnavi o dvojezičnem šolstvu, ki jo na podlagi nedavnega referenduma mora sprejeti na dnevni red, skušal presekat gorijski voz tako, da bo prepustil celo zadevo zvezni ravni, češ da za to vprašanje ni pristojen, kar je sicer res in kar bi najbrž bilo tudi najbolj po volji koroškim socialistom, ker bi se tako izgonili odkriti konfrontaciji z ljudsko in svobodnjaško stranko na nacionalnem vprašanju. Skoraj gotovo je, da bo obravnavata tega vprašanja pred koroškim deželnim zborom potekala tudi pod vtisom, če in kako se bodo o tem vprašanju dogovorile tri stranke na zvezni ravni. Sestanek med njimi, ki bo 28. novembra na Dunaju pa bo tudi pokazal, ali glede reševanja manjšinskega vprašanja še vedno velja tristrankarski sporazum, ki je bil za reševanje manjšinskega vprašanja doslej še vedno odločilen.

Vsekakor koroški politiki na ta sestanek na Dunaju ne odhajajo enotni, čeprav se predsednik koroške svobodnjaške stranke Jörg Heider zelo trudi, da bi imele na tem sestanku vse tri koroške stranke enotno stališče. Vprašanje pa je, ali je Wagnerjevo nasprotovanje Heiderju odraz prepričanja, da je treba iskati pri manjšinski politiki nove poti, ali pa je to samo izraz in posledica drugih političnih nasprotij med obema strankama.

Zvonko ZORKO

Čudne stvari v Trstu

V Trstu se dogajajo čudne reči... Zgodijo se tudi to, da se v našem mestu priredijo mednarodno srečanje o »človekovih pravicah«, ki na debelo in široko razpravlja o svoboščinah na Zahodu in (ne) svoboščinah na Vzhodu, ne vidi pa, da v tem mestu živi slovenska manjšina, ki se zaman bori že desetletja za državljanske svoboščine in pravico, da se ji prizna »drugačnost«.

Morda pa je to posledica dejstva, da Inštitut, ki prireja taka srečanja v Trstu, ima pri krmilu dr. Gerina, človeka, ki je dolga leta vodil urad na Drevoredu 20. septembra in bil zadolžen za oženje pravic slovenske manjšine.

Nekateri so celo prepričani, da je Inštitu za »človekove pravice« v resnici le krinka za nadaljevanje protislovenskih pobud.

Res, Trst je čudno mesto.

Zakaj ni slonov v Benečiji?

(Na rob nekemu ljubljanskemu srečanju)

Kdor je pričakoval, da bo Pavle Merku na kulturnem srečanju v ljubljanski restavraciji Slon odgovoril na naslovno vprašanje, se je uštel. Zato pe je odkril, da Merkuja v resnici zanima, zakaj slovenski «sloni» ne zahajajo v Benečijo. Seveda so mu sloni le ljubkovalna pripodoba za tiste, ki so jim nekaj — menda še v času pred nastopom ekologistov in pacifistov — rekli «težki kalibri» ali kako že...

Tako je Pavle potrpežljivo pojasnjeval, odgovora pa od nikoder. Toda občutljivejšemu poslušalcu se je morda le utrnul dvom, ali nista predavatelju narokovala tretje osebe zgolj obzir in vljudnost do sobesednikov.

Da vprašanje samo pa ni iz trte izvito, je pokazal že drugi del večera. Namenjen je bil obravnavi Merkujeve bogate in izčrpne uvodne besede o Benečiji. S pogovorom pa ni šlo in ni šlo. Vtis si imel, da je povedano redkim tako že znano, drugim pa tolikanj novo in tuje, da ne vedo, kje bi se ga lotili.

Tedaj pa se mi je naslovno vprašanje oglasilo s siceršnjim, čisto grenkim prizvokom, ki ga za dovtipom nisem bil dotlej zaznal: do kod smo namreč Slovenci v svoji občini narodni vednosti in zavesti o beneških rojakih sploh vredni nji-

Ravel Kodrič

hovih žrtev in naporov? Do kod zremo v njih del narodovega osebka, od kod dalje pa le predmet, pretvezo za siceršnje miselne zasuke?

Seveda so Benečani del našega skupnega, kroničnega narodnega glavobola. To menda čutijo vsi, ki so prišli poslušat Merkuja. Pa vendar; ob vprašanjih in pripombah, ki je z njimi Bojan Štih kot domačin netil predavateljevo pripoved, si nisem mogel kaj, da se ne bi vprašal, ali nas glava res boli na istem koncu in mar čisto vse enako?

Če je Merkujeva ost veljala predvsem nacionalni sebičnosti in njenemu razdeljanju, improvizaciji in demagogiji politikov (seveda z imeni, primiki in naslovi; kajne, Pavle?), pa si imel vtis, da je Štihovo šilo gnala siceršnja skrb. Nisem se namreč znal znebiti vtisa, da je Benečija s svojo zgodovinsko danostjo — kot živa priča neke usodne vkleknjenosti Slovencev v neslovanski svet — ravno danes, priložnostno zanimiva neki nezanemarljivi miselni plimi v osrednji Sloveniji, ki deli s Štihom prepričanje,

da sta panslavizem in Balkan vir vsega narodovega zla, s Štihom obupuje, da «v Kopru ni več slišati italijanščine... celo slovenščine več ne» in nas Slovence zunaj narodnega državnega telesa s Štihom vred hrabri: «Fantje, vsaj vi se držite, kajti nam je tu že odklenkalo!».

Resda napajajo to plimo raznovrstni, tudi resni in utemeljeni viri. Kdo bi Slovincem zameril, da so rahlin čutov in ljubosumni na narodno samobitnost, ki so jo s svobodo, državno samostojnostjo in zedinjenostjo venčali šele pred 40 leti?

In vendar prav zato, ker pomeni Slovincem ta rahločutnost občo narodno svetinjo, skupno premoženje, narodovo zavetišče ob hudi uri, bi jo morali z občutkom nekega svetega sramu obvarovati pred skrunitvijo z njenim pristranskim izkoriščanjem pri medsebojnem obračunavanju poedinih družbenih sil, pred vdorom banalizacije ob najdrobnejših, vsakdanjih političnih skrbeh, pred srečno plitkostjo namignjenih očitkov.

Kakšen zgled daje danes narodu slovensko razumništvo?

V šolo

Nadaljevanje s 5. strani

stvari, ki bi jih lahko storila v nekaj dneh. Kajti katarinski starši niso zahtevali Lune, pač pa so pristali na nov kompromis (čeprav začasno), ki je predvideval novo razdelitev ene učilnice s špansko steno in izselitev italijanskega razreda iz šole «Milčinski» v policijsko vojašnico. Tu je ista šola imela pouk že več let, lani pa se mu je odpovedala, ker so bile higijenske razmere nevzdržne. Tržaška občina ta razred v policijski vojašnici sedaj ureja že več kot mesec dni, a ga doslej še ni uredila.

Kaj pa potem? Zadnja vest prihaja z občinske uprave. Baje je deželni odbornik Barnaba (PRI) namenil denar za gradnjo montažne šole (4 razredi in telovadnica) za potrebe italijanske šole. Tako bo italijanska osnovna šola ostala na Katinari, zraven slovenske. Seveda nas to ne moti. Lahko se kvečjemu sprašujemo, čemu 4 in ne pet učilnic, saj ima vsaka osnovna šola pet razredov?

Januarja bomo vedeli, ali je ta denar v občinskem proračunu. V nasprotnem primeru bomo zapisali tudi to šolo na račun neizpolnjenih obvez tržaške občinske uprave demokristjanov in listarjev, s priveskom SSk.

Zato smo napisali v naslovu, da hodiljo naši otroci v šolo kot talci. Talci

demokrščanske in nacionalistične politike izsiljevanja in vznemirjanja naše skupnosti, nehnega iskanja priložnosti za incidente, za «vojne med reveži», za medsebojna obtoževanja in trenja,

Samo še to velja zapisati: vse, kar se dogaja z našim šolstvom nima nič skupnega s tolikanj proglašeno politiko «dobrega sožitja» in medeno sladkih besed na raznih srečanjih s predstavniki uradne SR Slovenije.

Kje še, da bi Slovenci zahtevali zares moderne šole, kjer bi imeli športne objekte ali dodatne prostore za posebne dejavnosti (n.pr. ročno delo, risanje, fotografijo)! V Trstu se omika meri po tem, ali je še na razpolago kak večji razred, ki bi ga lahko razpolovili s špansko steno.

To svoje je tudi to aspekt splošnega moralnega vprašanja, ki tare vso Italijo.

st.s.

